

EEN ANTWERPS ZEEMAN: MARINE-OFFICIER EN ZEEREDER JOSEPH MUSKEYN 1763-1842

door L. BAUDEZ

Bij de viering enkele jaren geleden van het 125-jarig bestaan van het Koninklijk Belgisch Zeemanscollege werd de naam vermeld van een te weinig gekend Antwerps zeeman, Joseph Muskeyn, stichter en voorzitter van een eerste Zeemans Collegie, dat van 1819 tot 1837 heeft bestaan en dat als de voorloper van de huidige vereniging mag worden beschouwd.

De man die dat eerste Zeemans Collegie oprichtte was toen een gekende personaliteit in Antwerpen, maar had reeds een welgevulde carrière achter de rug, in dienst eerst van de Zweedse en daarna van de Franse krijgsmarine.

Het bewogen leven en veelzijdige loopbaan van Joseph Muskeyn verdienen wel dat we hem in een korte levensschets zouden herdenken, zoals deze uit de beschikbare bronnen kon worden samengesteld¹.

Joseph Augustijn Franciscus Muskeyn² werd geboren te Antwerpen en gedoopt op 21 juni 1763. Zijn familie behoorde tot de gegoede klasse³; zijn vader, Augustijn Muskeyn, was „koopman in kanten”; kanten waren toen een van de voornaamste uitvoerartikelen van onze streken⁴. Een broer, Jan Baptist Muskeyn, was makelaar in verzekeringen⁵. Een zuster, Maria Christina Muskeyn, huwde met Louis Joseph Vermoelen, die uit een voorname Antwerpse familie stamde en waarvan een neef, Philippe Joseph Vermoelen, later burgemeester van Antwerpen zou worden (1814-1817); Louis Joseph Vermoelen werd in 1819 de eerste penningmeester van het door zijn schoonbroeder gestichte Zeemans Collegie⁶.

De jonge Muskeyn moet een verzorgde opvoeding genoten hebben. Buiten de kennis van zijn moedertaal, hanteert hij meer dan behoorlijk de Franse taal; zijn latere brieven en rapporten zijn in een niet enkel correct maar sierlijk Frans gesteld. Hij zal zich ook later zonder moeite in de hoogste kringen bewegen, zowel aan het koninklijk hof in Zweden als in zijn contacten met de republikeinse ministers in Frankrijk.

Joseph Muskeyn begon zijn maritieme carrière in dienst van de *Aziatische Compagnie* of *Compagnie van Triëste*⁷, eerst twee jaar aan de Antwerpse zetel⁸ van zijn compagnie gehecht, daarna aan boord van het koopvaardijship *Aigle Impérial*.

De lotgevallen van dit schip zijn ons bekend. Het vertrok uit Triëste in maart 1783 met bestemming China, maar moest, zwaar gehavend door een storm op de Dalmatische kust, naar de uitgangshaven terugkeren en miste aldus de reis naar China voor dat jaar. In 1784 vaarde het naar Marseille, waar het een tijdlang door de Hollanders werd geblokkeerd, en kon eindelijk in januari 1785 te Cadix aankomen om van daaruit naar Canton in China uit te varen. Maar ondertussen was de Aziatische Compagnie financieel ineengestort en waren het de schuldeisers die nu het schip ophielden. Het werd uiteindelijk toch naar Oostende overgebracht en kon er later verkocht worden⁹. Voor de jonge zeeman zal de reis, indien hij ze van begin tot einde heeft meegemaakt, zeker geen prettige ondervinding geweest zijn, maar veeleer een opeenvolging van tegenvallers: hevige stormen, de lange blokkadewacht-tijd, de gemiste Chinatocht, en eindelijk de ondergang van de onderneming waaraan hij verbonden was.

Verschillende bijzonder moedige wapenfeiten worden hem in deze oorlog toegeschreven¹³. Bij het uitvaren van de Zweedse vloot uit Viborg in juli 1790 kon hij door het inzetten van zijn brander de aftocht van de galei waarin de koning zich bevond met succes verzekeren. Men vermeldt ook dat hij bij een enteringspoging op het admiraalschip zich zo dapper had gedragen dat de grootadmiraal zelf hem terplaatse tot de graad van luitenant-ter-zee bevorderde.

In dezelfde campagne werd aan luitenant Muskeyn door de grootadmiraal een zeer gevaarlijke opdracht toevertrouwd, nl. een marine-eenheid dwars door de schepen van de Russische vloot heen van Sveaborg naar de Svenksund te brengen tot versterking van de koninklijke vloot die zich aldaar ophield. Hij lukte erin zonder onheil zijn doel te bereiken en kon aldus aan de grote zeeslag die daar geleverd werd op eervolle wijze deelnemen. Dank zij de verpletterende Zweedse overwinning¹⁴ werd het de koning mogelijk in augustus 1790 met Rusland onder gunstige voorwaarden vrede te sluiten.

Terloops vermelden we dat Muskeyn in deze oorlog een strijdmakker had die later beroemd zou worden, de Engelse kapitein, nadien admiraal, sir Sydney Smith, en die hij later zou moeten bekampen in de Frans-Engelse oorlog in het Kanaal en die hij nog later, zo vertelt men, in meer vreedzame tijden, in 1829, zou mogen ontvangen en rondleiden in Antwerpen.

Na het sluiten van de vrede met Rusland bleef Muskeyn blijkbaar de gunst van de koning genieten. In 1791 werd hem de eervolle taak toevertrouwd het bevel te voeren van de koninklijke jacht. In een latere brief spreekt hij over de „waardigheden die hem door de erkentelijkheid van het Zweedse hof toekwamen”¹⁵. Toen koning Gustaaf III op tragische wijze omkwam – hij werd op 16 mei 1792 op een hofbal door een gemaskerde verrader vermoord¹⁶ – was Muskeyn onder de hovelingen in de balzaal aanwezig¹⁷.

Nadien werd Muskeyn gehecht aan de Zweedse vlootbasis van Sveaborg in Finland; Sveaborg was toen een belangrijk steunpunt van Zweden tegenover Rusland, het „Gibraltar van het Noorden”, zoals Zweedse historici het noemden¹⁸. Muskeyn zou er blijven tot hij in september 1795 zijn ontslag zou bekomen.

Zijn ontslag uit de Zweedse vloot was een meer dan eervol ontslag. Er werd hem vanwege de koning een bijzonder *brevet* aangeboden „als blijk van waardering voor de diensten die hij aan de koning met zoveel ijver en dapperheid had bewezen”¹⁹; tevens werd hem een eresabel geschonken en een geldsom van 200 Rixdollars om zijn reiskosten te helpen betalen. Verder werden er ook voor hem aanbevelingsbrieven naar de Zweedse ambassadeur te Parijs verzonden.

Toen Muskeyn ontslag nam uit de Zweedse vloot, was het om dienst te nemen in de marine van de Franse Republiek. België was sedert 24 juli 1794 door Frankrijk bezet en zou op 10 oktober 1795 bij de Franse Republiek officieel ingelijfd worden.

Over de ware reden van deze nieuwe koerswijziging in de levensloop van de 32-jarige zeeofficier kan men enkel gissen. Was het de verveling van een gedwongen inactiviteit op een vaste plaats aan de wal na de woelige oorlogsbelevissen, of de wens om dichterbij de zijnen te komen, of nog, en misschien meer waarschijnlijk, de zucht om opnieuw actieve dienst te nemen in een strijdende marine samen met gunstige vooruitzichten voor een vlugge erkenning en verdere promotiekansen? In die tijd was er immers een nijpend gebrek aan geoefende zeeofficieren in de Franse marine, daar velen die onder de monarchie hadden gediend, ofwel uitgeweken waren, ofwel door het nieuwe regime afgezet werden.

Copie
 Lettre écrite à Stockholm le 13ème Mars 1795
 par Monsieur Henry de France Secrétaire d'Etat de
 la Marine de France à Paris
 au Colonel Muskeyn Lieutenant de Vaisseau au
 service de Suède pour lors en Station à Stockholm
 sur les frontières de la Suède.

Monsieur le Lieutenant

J'ai l'honneur de vous écrire par Order de la Marine de vous
 envoyer un Brevet qui de Suède vous accorde le même traitement
 de Major que vous lui avez obtenu sur tout de Lille et de
 Bravennet.

J'ai aussi mes respects pour que le Roi présente dans l'Etat
 de Suède tout à votre passage au Grand Chef Mr Joseph Coudal
 Général de la Flotte de France, et vous priez ces Messieurs
 pour vous servir de passe par Stockholm. Ce qui vous obligera
 beaucoup et recommanderai particulièrement vos Jours de Voyage
 pour Subvenir à ceux qui sont les Indignes d'être obligés
 de servir la Flotte de Suède. Vous enverrez deux Contes
 d'Officiers, comme au sein dans le Voyage qui vous allez
 entreprendre.

En outre des Lettres de Recommandation à votre égard
 pour le Baron de L'Ardeur de votre Compagnie de Suède
 de Paul Van Heeckeren.

Depuis ceci deux Croisiers qui sont Mores par de
 difficulté et qui sont sous les ordres de votre Amiral
 aller la Nouvelle France, sur tout dans le moment
 on les bons Officiers de Marine expérimentés et de tout temps.

J'ai l'honneur de vous en remercier Monsieur le Lieutenant tout
 de votre respect et suis avec respect

pour Copie Confirmée
 H. Muskeyn
 C. de V. 1795

Notre honorable Secrétaire
 de la Marine
 C. de V. 1795

Brief vanwege de Koning bij Muskeyn's vertrek uit Zweden, 1795
 Serv. hist. de la marine, Parijs

Over Muskeyn's dienst in de Franse marine is men goed ingelicht. Men beschikt nl. over een eigenhandig geschreven zeven-bladig verhaal vanaf zijn officiële aanvaarding op 11 april 1796 tot aan zijn ontslag op 23 september 1800²⁰ en over de officiële archiefstukken van de Franse marine²¹

Indien de jonge zeeofficier op zoek was naar nieuwe actie en verantwoordelijkheden, zou hij zeker niet teleurgesteld worden. Zijn leven werd een aaneenschakeling van militaire acties op zee, voorbereid en gevolgd door besprekingen, inspectietochten en stafwerk te land. Het is niet mogelijk en ook niet aangewezen al deze verichtingen, die uitvoerig elders beschreven werden²², hier nogmaals gedetailleerd uiteen te zetten; wij beperken ons tot de hoofdlijnen.

Heel de actie, waarbij Muskeyn betrokken zou worden, was bedoeld om de Franse kusten tegen de Engelse aanvallen te beveiligen enerzijds en om een te voorziene landing van Franse troepen op de Engelse kusten voor te bereiden anderzijds.

Betreffende de schepen die voor zulke verrichtingen konden ingezet worden, bracht Muskeyn zijn eigen visie en plannen. Inderdaad, pas in Frankrijk toegeroepen, en nog vóór zijn officiële aanstelling, aarzelt hij niet zich te Parijs naar het Ministerie van Marine²³ te begeven, waar hij aan de Minister van Marine van het Directoire Truguet²⁴ zijn opvattingen uiteenzet.

35

Observation sur les
propositions de M. Muskeyn
Lieutenant de Vau
au sujet de la Marine
Suédoise et des Bâtimens

Le Ministre de la Marine
des Bâtimens au Roy
Caen - par le sieur de la Motte

Recu en Mer le 18
24

ROYAUME DE FRANCE
MINISTRE DE LA MARINE

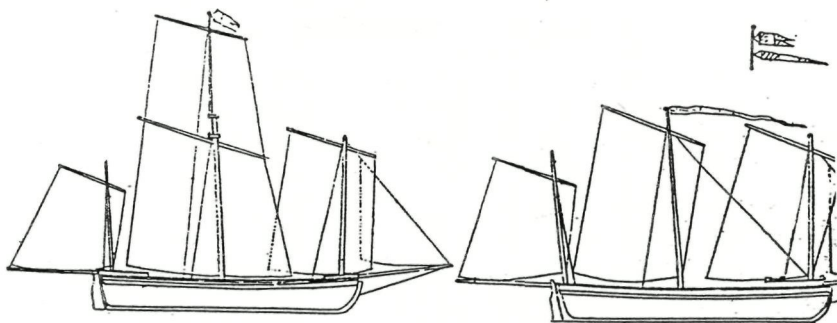
J'ai rendu compte au Directoire
excellent que le C^{or} Muskeyn
officier de la Marine Suédoise
est venu présenter au Gouvernement
françois, les plans des chaloupes
canonnieres dont le Suédois se
sont servis avec beaucoup d'avantage
dans la dernière guerre, contre les
Russes. D'après l'examen que
j'ai fait moi même de ces
embarcations et l'avis de gens de
l'art que j'ai consultés, il a été
reconnu qu'elles pourroient être
infinitement utiles, et j'ai donné
ordre en conséquence, au
administrateurs de Dunkerque de
desposer et d'employer les Bâtimens
canonniers existants dans ce Port à
l'imitation des chaloupes Suédoises,
cette opération a parfaitement
réussi et l'avis au D^o de la Motte de ces
projets à l'égard de la Marine est de

Goedkeuring van Muskeyn's plannen door de Franse Minister van Marine.
Arch. Nationales, Parijs

Het moesten schepen zijn met platte bodem, volgens een door de Zweedse scheepsbouwer Chapman²⁵ ontworpen model, schepen die laag op het water liggend dicht bij de kust konden worden ingezet en die, terwijl ze zelf een moeilijk te treffen doelwit vormden, tevens relatief zwaar geschut konden dragen²⁶. De vroegere officier van de Zweedse marine had de kwaliteiten van zulke schepen in de Finse oorlog kunnen ervaren; hij wist het vertrouwen van het Directoire en van de Minister van Marine Truguet te bekomen, die zijn ideeën aanvaardden.

Het kwam er nu opaan een vloot van zulke schepen vlug in te richten, en we zien Muskeyn, nu officieel in de Franse marine opgenomen en de titel van *Commandant de la flottille de la République à Dunkerque* voerend, zich daarvoor inzetten, zowel te Duinkerke zelf als in de andere Franse havens van de Noordzee en van het Kanaal. Zijn schepen zouden weldra *les bateaux à la Muskeyn*, of eenvoudigweg *bateaux Muskeyn* worden bestempeld, soms *Muskin* of *Musquin* gespeld²⁷.

BATEAUX DE 2e ESPÈCE

BATEAU CANONNIER MUSKIN

BATEAU CANONNIER GARLIN

Kanonmeerboot „Muskin” (naar voorstel en plannen van Muskeyn)
in: E. Desbriere, o.c., III bl. 90-91

Dat Muskeyn het volle vertrouwen genoot van de Minister te Parijs blijkt uit heel de correspondentie. Aldus vroeg de Minister hem weldra om voor de flottielje een aangepaste *tactique*, of gevechtsmethode, op te stellen²⁸; deze werd zeer gunstig onthaald en aan de officieren medegedeeld²⁹; het valt te betreuren dat dit document niet bewaard is gebleven.

Het duurde echter niet lang eer men aan Muskeyn een opdracht op zee toevertrouwde. Reeds een paar maanden na zijn aanstelling kreeg hij het bevel over een flottielje van 52 schepen. De opdracht was eerstens de kusten en de kustvaart tegen vijandige aanvallen te beschermen. Nadien werden er aan zijn flottielje 29 transportschepen toegevoegd voor het vervoer van een legereenheid onder de leiding van een divisie-generaal voor een z.g. „Geheime zending”, die wellicht een landing op vijandelijk gebied kon zijn.

Deze „geheime zending”, die lange voorbereidingen eiste omreden van de moeilijkheden behoorlijke landtroepen te verzamelen, kon slechts in november een begin van uitvoering krijgen. De omstandigheden waren echter toen reeds te ongunstig; er woedden hevige stormen en zowel het moreel als de gezondheid van de troepen leden eronder. Zodat het onmogelijk bleek de poging door te zetten; de overheid moest aan het opzet verzaken, de transportschepen werden opgelegd en de troepen keerden naar het binnenland terug.

Na een korte reis naar Parijs voor besprekingen met de Minister van Marine kreeg Muskeyn het bevel zijn flottielje van Duinkerke naar Le Havre over te brengen om vanuit deze haven heel de kuststreek van Duinkerke tot Brest te bewaken en te beschermen. Hij voerde nu de titel *Commandant de la Flottille de la Manche*, zoals het op zijn officieel briefpapier gedrukt stond. Deze opdracht duurde tot 28 augustus 1797, toen de flottielje van Le Havre werd opgelegd.

Ondertussen had onze ondernemende zeeofficier een dubbele eervolle bevordering ontvangen. Bij zijn in dienst treden was hij in zijn vroegere graad bij de Zweedse

vloot, nl. luitenant-ter-zee, bevestigd. Reeds op 14 juli 1796, toen hij pas drie maanden als bevelhebber van de flottielje van Duinkerke was aangesteld, werd hij tot fregatkapitein bevorderd. Enkele maanden later, op 22 september van hetzelfde jaar, op 33-jarige leeftijd, volgde zijn benoeming als kapitein-ter-zee. Deze vlugge promoties zijn een duidelijk bewijs van de appreciatie van zijn diensten en het hoog aanzien dat hij bij zijn oversten genoot.

Maar alvorens voort te gaan met de verdere opdrachten van Muskeyn, moeten we even naar de tijd van de flottielje van Duinkerke terugkeren en een episode aanhalen die voor heel wat opschudding en kwaad bloed zorgde in zijn eigen geboortestad Antwerpen.

PROCLAMATION.

LE MINISTRE DE LA MARINE
 nous ayant invité à secourir de tous nos pouvoirs le Citoyen **MUSKEYN**, Lieutenant de Vaisseau, chargé de lever des Matins pour une expédition importante dont il est chargé, nous exhortons tous ceux d'entre vous qui ont navigué ou qui désireront servir dans la Marine de la République française, à saisir cette occasion de se distinguer & de recueillir les fruits de leur valeur, que le Gouvernement leur abandonne.

Les riches cargaisons que portent les Vaisseaux Anglais & qui courent les mers, vont devenir le prix de votre courage, vous reviendrez dans votre Patrie rapporter à vos Familles les Richesses qui feront leur bonheur, & vous joindrez, à cet avantage la Gloire d'avoir servi votre Patrie & soutenu l'honneur du Pavillon Français.

Fait à Anvers en Séance du 19 Messidor An IV, de la République. Présens les Citoyens **Leveau**, Président, **Jean Solvyns**, **Billotey**, **A. P. De Moor**, **De Haan**, Administrateurs, **Brullé**, Commissaire du Directoire exécutif, **Wauters** Secrétaire Général.

Pour Copie conforme

LEVEQUE, Président.
WAUTERS, Sec. GÉN.

*Le Citoyen **MUSKEYN**, Lieutenant de Vaisseau,
 à ses Compatriotes.*

Le Ministre de la Marine m'a confié la Direction d'une Expédition importante & m'a chargé de me rendre à Anvers, au milieu de mes Compatriotes pour affocier aux avançages de l'Entreprise ceux d'entre eux qui voudront en partager les dangers & la gloire.

Je vous annonce au Nom du Directoire Exécutif, que les prises qui seront faites par la Flottielle de la République, seront vendues sur-le-champ au bénéfice des Equipages. Ainsi une seule expédition heureuse peut vous enrichir pour le reste des vos jours. Vous avez déjà entendu parler des richesses immenses que les Bâtimens de la République enlèvent tous les jours aux Anglais, votre fortune est entre vos mains, venez partager les trésors des ennemis de la République.

Vous ferez sans mes ordres & vous trouverez les Egards & bons traitemens que vous devez attendre de votre Compatriote. Les Matelots français sont bien habillés, bien nourris ayant dans les Ports de la viande fraîche & du vin lorsqu'ils sont à la mer, & ils ont une femme par jour en numéraire. La République française donne secours aux femmes & enfans des Marins français & des penions de retraite. Ils sont tous susceptibles de parvenir à tous les Grades d'après le choix de leurs camarades, leur bravoure & leur ancienneté de service.

Le Bureau de l'Enrollement est chez le Citoyen **MAX SOLVYNS**, Capitaine du Port. On ne reçoit que les jeunes gens, qui ont de bons certificats, qui sont d'une bonne conduite & d'une santé vigoureuse.

J. J. MUSKEYN,

COMMANDANT EN CHEF,
 des Chaloupes Canonnières de la République Une & Individuelle.

A FKONDING.

DEN MINISTER DER ZEE-MAGT

Ons uygenoodigd hebbende om mer alle onze magt te onderstellen den burger **MUSKEYN**, Scheeps Lieutenant, belast met het lieten der Zee-lieden voor eene gewichtige Onderneming, waar mede hy gelikt is; zoo wakkeren Wy alle bevaarde lieden, die zig onder U.L. bevinden of zouden venschen te dienen in den Zee-dienst der Franche Republiek aan, om deezze gelegendheid waer te nemen, ten eynde zig uyt te mantien en de vruagen van hunnen helden-moed te genieten, de welke het Gouvernement hun afsaet.

De ryke laedingen de welke de engelsche schepen over de zee voeren gaen den buyt van uwen heldenmoed worden, gy zult in uw Vaderland aan uwe Familien de Rykdommen aenbrengen die hun geluk zullen uytmaken, en gy zult aen dit voordel voegen de glorie van uw Vaderland gesied en de eer der franche Vlag verdedigt te hebben.

Gedaen tot Antwerpen in de Zitting van 19 Messidor 4de Jaer der franche Republiek. Tegenwoordig de Burgers **Leveau** President, **Jean Solvyns**, **Billotey**, **A. P. De Moor**, **De Haan** Administrateurs; **Brullé**, Commissaris van des zeyverend Directorium en **Wauters** Sec. gen.

Voor gelykvormige Copie
LEVEQUE President.
WAUTERS Secretaris gen.
JEAN SOLVYNS Administr.

*Den Burger **MUSKEYN** Scheeps-Lieutenant
 Aen zijne Méde-Vaderlanders*

Den Minister der Zee-magt heeft my eene gewichtige Verrigting toevertrouwd, en belast my naer Antwerpen, ten midden van myne Médevaterlanders te begeeven, om van de voordelien der onderneming mede deelagtig te maken, al wie onder hun de gevaeren en de glorie daer van zal willen deelen.

Ik kondig U aen uyt den Naem van het uyvoerend Directorium, dat de Schepen, de welke door de kleine Republiekenghe Vloed: zullen gekeert zyn, ghelyk ten profyte van het Schipvolk zullen verkogt en het geld onder hun verdeylt worden, zoo dat eene gelukkige onderneming alleen U voor geheel uw leven kan ryk maeken. Gy hebt reeds van de onnoemlyke rykdommen, die de Schepen der Republiek alle dagen van de Engelsche afsnedden, hooren spreken. Uw geluk is in uwe handen; koemt en maekt U deelagtig van den ehat der vruanden van de Republiek.

Gyl. zult onder myne Orders zyn, en genieten de agting en zoete behandeling, die gyl. van uwen mede-vaterlander moet verwagen. De Franche Matroozen worden dertig gekleed, krygen goeden Kost, hebbende in de Haven verlich Vlecht, en Wyn als zy in zee zyn, als-ook eene femme in klinkende gek par dag. De franche Republiek geeft onderdand aen de vrouwen en kinderen der franche Zee-lieden en afscheyds-penionnen. Zy konnen volgens den keus van hunne Kameraden, hunne klokke daeden, en oosheyd van dienst tot alle graeden vervoorderd worden.

Den Bureau van Aenstelling is by den Burger **MAX SOLVYNS**, Kapiteyn der Haere. Men ooverdeelt alleenlyk tot den dienst jonge lieden, voorten van goede certificaeten van goed gedrag en eene kloste gezondheid.

Uitstekend

J. J. MUSKEYN,
 OPPERBEVELHEBBER
 der Canonnier Chaloupen der Republiek, Een en Overdeelbaar.

à Anvers, chez le Citoyen **PARYS**, Imprimeur, au coin de la rue des Sieurs-noires. N° 13.

Recruterings-aanplakbrief
 Stadsarchief Antwerpen

Muskeyn, die voor de schepen van zijn flottielje had gezorgd, meende ook voor manschappen te moeten zorgen en dacht dat hij als „borger” van Antwerpen aldaar gemakkelijk vrijwilligers voor zijn dienst zou kunnen aanwerven. Zijn plan werd door de Minister van Marine goedgekeurd en vanuit Parijs kreeg de Antwerpse overheid opdracht om aan Muskeyn daarvoor alle faciliteiten ter beschikking te stellen³⁰.

De zaak werd aan de inwoners van de stad aangekondigd door een aanplakbrief met een dubbele proclamatie resp. van de centrale administratie en van Muskeyn zelf „Aen zijn Mede-Vaderlanders” gericht. Daarin werd een oproep gedaan voor de dienst en werden tevens de te verwachten voordelen in bijzonder aantrekkelijke termen voorgesteld (cfr. aanplakbrief). Een lokaal voor de aanwerving werd beschikbaar gesteld en, om de zaak aantrekkelijker te maken, werden „divertissementen” voorzien: muziek, drank en dans, waarvoor de stadskas 50 florijnen moest uittrekken. De Van der Straelens hebben in hun *Kronijk* de recruterings met levendige kleuren beschreven³¹.

Hoeveel er werkelijk te Antwerpen aangeworven werden is moeilijk te bepalen³². Aanvankelijk was Muskeyn nogal tevreden en kon hij melden dat de Belgen zich gemakkelijk lieten aanwerven. Maar nadien moest hij bekennen dat zijn plannen op hevig verzet stuitten. Hij had zich blijkbaar over de gevoelens van de bevolking vergist. Door zijn langdurig verblijf in Zweden kende hij de gemoedstoestand van zijn medeburgers in Antwerpen niet meer; deze waren al te zeer gekant tegen de Franse Republiek, die ter plaatse door de gehate commissaris Dargonne, de man van de afpersingen, arrestaties en kerkvervolgingen, was vertegenwoordigd. In zijn brieven vermeld Muskeyn het verzet van de geestelijkheid die de aanwerving vanop de preekstoel bestreed en de verwijten die hij moest aanhoren³³. Er kwamen ook klachten van ouders waarvan de minderjarige kinderen zonder hun toestemming werden aangeworven; zelfs Dargonne schreef aan Muskeyn dat hij met de goede wil van de ouders rekening moest houden.

Alleszins werd het voor Muskeyn een minder prettige aangelegenheid, die misschien wel een verklaring inhoudt van een zekere miskennis welke hij later in zijn geboortestad heeft moeten ondervinden.

Na het verhaal van deze eerder ongelukkige aanwervingscampagne te Antwerpen keren we terug naar de flottielje van het Kanaal. En 1798 mocht Muskeyn opnieuw het bevel voeren voor een tweede uittocht-periode die zou duren van 2 maart tot 16 oktober. De tochten kregen nu een meer krijgshaftig karakter en het kwam meermaals tot, weliswaar lokale, maar toch niet minder zware en bloedige gevechten.

Vermeldenswaard is vooral een ernstige poging om de Saint-Marcouf eilanden op de Engelsen te heroveren. Deze eilanden, langs de Oostkust van het schiereiland Cotentin gelegen³⁴, waren door de Engelsen onder bevel van sir Sydney Smith in juli 1795 door verrassing bezet geweest³⁵. Daardoor kwamen de voor de Fransen vitale verbindingen tussen Le Havre en Cherbourg onder constante controle en bedreiging van de Engelsen te liggen.

Opnieuw werden landtroepen ingescheept en men vertrok op 8 april 1798 uit Le Havre naar La Hougue. Onderweg echter werd de flottielje door twee zware Engelse fregatten aangevallen; een hevig gevecht, *presque bord à bord*, volgde dat meer dan drie uren duurde. Muskeyn kon een fregat tot stranden brengen en het andere zeer zwaar beschadigen; alleen door de opkomende duisternis werd hij belet ze te vernietigen. 's Anderendaags werd hij opnieuw aangevallen, ditmaal door vier fregatschepen, en kon zich gelukkig achten met zijn flottielje in de haven van Sallanelle³⁶ te schuilen. Na enkele dagen lukte het hem aan de blokkerende Engelse

schepen te ontsnappen en La Hougue te bereiken. Van daaruit wou men opnieuw de Saint Marcouf eilanden aanvallen; maar de Engelsen waren op hun hoede; de verdediging bleek te sterk te zijn en na een bloedig zeegevecht moest men van een ontschepping afzien. De poging mislukte door een samenloop van ongunstige factoren. Er was ook bij de Franse marine-overheid een gebrek aan continue ingesteldheid om op dit strijdtoneel een ware oorlog te voeren; sommigen beweren zelfs dat al deze verrichtingen slechts als doel hadden de aandacht van de Engelsen van Bonaparte's tocht naar Egypte (mei 1798 tot oktober 1799) af te leiden.

Muskeyn, die nu bevel had gekregen zijn eenheden tussen La Hougue en Le Havre te verdelen, kon nog vanuit deze havens enkele raids ondernemen en de vijand gevoelige slagen toebrengen.

In een dergelijke aangelegenheid op het einde van de maand mei 1798 was Muskeyn met zijn flottielje uit Le Havre vertrokken, toen hij van vissers kon vernemen dat twee Franse korvetten, de *Vésuve* en de *Confiante*, door een tiental Engelse oorlogsschepen aangevallen werden. Om aan deze overmacht te ontsnappen hadden de twee korvetten zich laten stranden; een ervan, de *Confiante*, werd door de Engelsen in brand gestoken³⁷. Muskeyn snelde met zijn schepen ter hulp van de tweede; na een lang zeegevecht bracht hij acht stukken geschut aan land om vanuit de duinen de vijand te beschieten, die aldus op de vlucht werd gedreven; daarna kon hij de *Vésuve* veilig naar Le Havre terugbrengen³⁸.

Na dit treffen en al de andere ervaringen van de flottielje kon Desbrière, de geschiedschrijver van de landingspogingen, de conclusie trekken dat de flottieljeboten ook grote oorlogsschepen met succes konden bestrijden; de manschappen hadden vertrouwen gekregen en de aanvoerders ervaring opgedaan... Nochtans zou het nog drie jaar duren eer men deze schepen opnieuw zou aanwenden³⁹.

Inderdaad het Franse Directoire was ondertussen tot een meer afwachtende houding tegenover Engeland gekomen, een *période d'abandon*, zoals Desbrière het uitdrukt. En zo gebeurde het dat op het einde van de zomer van 1798 de flottielje van Muskeyn in Le Havre opnieuw ontbonden werd.

Dit belette niet dat er toch nog plannen werden voorbereid. In de zomer van 1799 werd aan een hoger zeeofficier, admiraal Leissègues, opgedragen een inspectietocht langs de kusten van Antwerpen tot Saint-Malo te ondernemen. Kapitein-ter-zee Muskeyn werd hem als adjunct toegevoegd.

Muskeyn werd ongetwijfeld gekozen om zijn kennis van de kusten, de havens en de waterwegen in bedoelde gebieden en om zijn ervaring van de navigatie in die wateren. Hij zou degenen die hem benoemd hadden zeker niet teleurstellen. Gedurende heel de tocht toonde hij zich bijzonder actief en tevens bevoegd.

In zijn eindverslag spreekt Leissègues zich zeer lovend uit over zijn adjunct en brengt tevens hulde aan zijn ijver en activiteit, aan zijn kennis van de lokale omstandigheden en ervaring in de navigatie van lichte vaartuigen⁴⁰.

In de fase van het onderzoek met betrekking tot de loop van de Schelde van Antwerpen tot Vlissingen werden zijn kennissen bijzonder op prijs gesteld door de admiraal, die niet aarzelde zijn adjunct warm aan te bevelen voor de nakende reorganisatie van de Franse marine⁴¹.

En nochtans ... alle lovende aanbevelingen ten spijt, toen de voorziene reorganisatie van de marine een goed half jaar later, nl. op 14 augustus 1800, doorging⁴², werd kapitein-ter-zee Muskeyn niet weerhouden; op 19 november kreeg hij van de Minister van Marine officieel bericht van zijn ontslag.

Na al zijn inspanningen en volledige inzet moet het voor hem een zeer zware slag geweest zijn. In een brief klaagt hij erover dat hij „in de bloei van zijn leven ontslagen werd en dat hij, na een vaste bediening in de Zweedse vloot te hebben opgegeven,

een beter lot in zijn nieuw vaderland had kunnen verwachten"⁴³. Hij heeft zelfs herhaaldelijk moeten aandringen om de hem nog verschuldigde wedden en het door de wet voorziene pensioen te mogen ontvangen; hij had, zo schrijft hij, „na 11 maanden nog niets ontvangen en beschikte over geen andere bestaansmiddelen"⁴⁴. De pensioenskwestie werd echter weldra geregeld en op 1500 Fr. vastgesteld, twee jaar later tot 1200 Fr. herleid, maar nadien tot aan zijn dood op het oorspronkelijke bedrag teruggebracht⁴⁵.

Zo kwam er een abrupt en gedwongen eind aan de militaire carrière van onze Antwerpse zeekapitein; na al die jaren actie en beweging, verantwoordelijkheden en risico's in vreemde landen en zeeën, moest de 38-jarige zeeofficier zich nu aan een nieuw leven, het burgerleven, in zijn geboortestad trachten aan te passen⁴⁶.

Toen Muskeyn naar Antwerpen terugkeerde, bleef hij zijn zeemansroeping getrouw, maar richtte zich naar de handelsscheepvaart; het zou dus een kalmer leven worden, een soort anti-klimax na de woelige oorlogservaringen.

Op gebied van koopvaardij was de toestand in Antwerpen toen niet erg schitterend. De vrijheid van scheepvaart op de Schelde was weliswaar door de Fransen hersteld, maar in feite was er gedurende heel die periode zeer weinig beweging omreden van de oorlog met Engeland.

Anderzijds, juist om diezelfde reden heerste er te Antwerpen, althans na het bezoek van Bonaparte in 1803 een intense bedrijvigheid om van Antwerpen een oorlogshaven te maken; nieuwe dokken werden gegraven, nieuwe scheepswerven aangelegd. Antwerpen werd de basis van een vloot eenheid, de *Escadre de l'Escaut*, die trouwens in het verweer tegen de Engelse aanval op Walcheren en in de zeeslagen in de Noordzee ingezet zou worden.

Men kan zich het spijt inbeelden van ex-zeeofficier Muskeyn, die in zijn eigen stad de stille getuige moet zijn van al die activiteit, die hem nauw aan het hart moest liggen, met zeeofficieren die hem zeker bekend waren en met plannen voor een landing in Engeland volgens zijn opvattingen en een *tactique* die door hem eerst werd ontworpen en waarbij hijzelf niet meer zou betrokken zijn⁴⁷.

Maar de dappere en ondernemende oud-militair was zeker niet een man om bij de pakken te blijven zitten; de tijd van de oorlogsmarine was voorbij, dan maar zich toeleggen op koopvaardij en havenactiviteiten.

En inderdaad, de aangehaalde levensbeschrijvingen melden een hele reeks diensten en opdrachten waarbij hij bedrijvig zou geweest zijn: handelsrechtbank, scheepsinspectie, zeeverzekeringen, scheepsbouw; tevens zou hij zijn medewerking verleend hebben aan verschillende officiële commissies betreffende o.a. loodsenorganisatie, zeevaartonderwijs, zeevisserij. Over al deze activiteiten was het niet mogelijk documenten terug te vinden⁴⁸. Voor sommigen ervan echter zijn er wel enkele belangwekkende gegevens bewaard gebleven.

Dat men vrij vroeg na zijn terugkeer Muskeyn's technische kennis en ervaring erkende en waardeerde blijkt uit zijn benoeming in 1802 tot lid van de commissie voor de organisatie van het loodwezen op de Schelde. Het was immers gebleken dat er een echte nood bestond aan ervaren loodsen voor de navigatie tussen Antwerpen en Vlissingen. De commissie moest een reglement opstellen over de oprichting, de prestaties en de bevoegdheid van een loodsdienst op de Schelde. Het voorstel van Reglement door de commissie opgesteld, werd door de Minister op 14 oktober 1802 goedgekeurd en onmiddellijk daarna, op 28 november reeds, werd in Antwerpen de administratie van het loodwezen door de diensten van de Prefect van het Departement ingericht⁴⁹.

Voor de experten was deze scheepsinspectie zeker geen sinecure; geregeld elke dag of om de twee dagen, maar soms ook twee of driemaal per dag, werd er op de commissie beroep gedaan; het moest dan wel een geloop zijn van de ene kaai naar de andere ... en of er een dienstwagen of -koets ter beschikking werd gesteld wordt ook nergens vermeld. De haven was weliswaar in deze eerste helft van de 19e eeuw nog beperkt tot de Schelde-kaaien en de twee eerste dokken.

In 1814, bij de intrede van de geallieerde legers in Antwerpen, hetgeen het einde betekende van het Franse bewind, wilde de Rechtbank in haar laatste vergadering onder het vroeger regime, op 12 mei 1814, aan de voorzitter van de Commissie een bijzondere hulde brengen; een plechtige verklaring werd afgelegd, waarvan hem een brevet werd aangeboden; daarin prees men „zijn eerlijkheid, ijver, competentie en kennis van de scheepvaartwetten”, alsook dat hij zijn functies had vervuld „met de algemene en volledige tevredenheid van de handelswereld en zonder dat er ooit één enkele klacht tegen hem werd geuit”⁵⁵.

Daar Rechtbank en Commissie hun taken voortzetten onder het Nederlands en later het Belgisch bewind, bleef Muskeyn zijn voorzitterschap behouden.

Muskeyn heeft deze opdrachten tot enkele jaren voor zijn overlijden uitgevoerd; tot in 1839 – hij was toen 76 jaar oud – vindt men attesten door hem ondertekend⁵⁶. Of zijn ontslag in 1839 min of meer afgedwongen werd, zoals zijn mede-expert Gras het beweert, is niet duidelijk.

Na zijn aftreden echter schreef Muskeyn nog aan de Minister om de wens uit te drukken zijn lange ervaring nog op enige wijze in dienst te kunnen stellen van scheepvaart en haven; de Minister antwoordde zeer vriendelijk om hem voor dit „loffelijk en belangloos” aanbod zijn dank te betuigen⁵⁷.

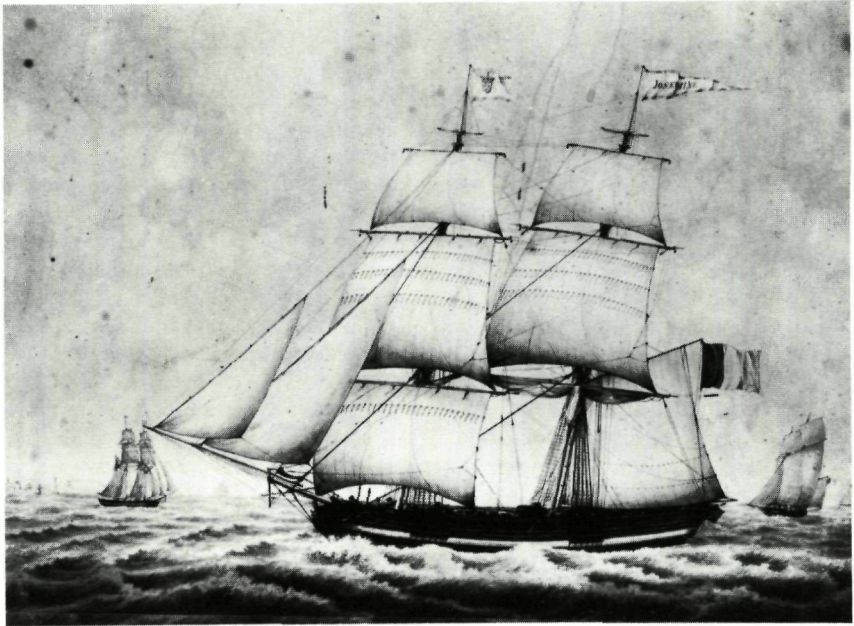
Kort na de instelling van de commissie voor het scheepsbezoek zou Muskeyn een nogal pijnlijke teleurstelling oplopen. Begin 1803 moest er een havenkapitein voor Antwerpen benoemd worden. Muskeyn stelde zich kandidaat en schreef ook naar Parijs voor aanbevelingen. Ondanks zijn schitterende dienststaat werd hij niet benoemd en gaf de Antwerpse maire de voorkeur aan een andere kandidaat die de gunst van de Franse Préfet d'Herbouville genoot, maar zeker niet de titels van Muskeyn kon voorleggen⁵⁸. Deze schreef nog een lange brief aan de leden van de stadsraad, waarin hij gewag maakt van zijn graad van kapitein-ter-zee en van zijn Antwerps burgerschap; het kon echter niet baten⁵⁹. Was het misschien nog de herinnering van de onpopulaire aanwervingscampagne van 1795 die hem nu nog parten speelde?

Indien de scheepvaart en de havenactiviteiten zich slechts moeilijk onder het Franse bewind konden ontwikkelen, kwam er sedert 1815 onder het Hollands regime een ware heropleving. Er werden toen talrijke rederijen opgericht; in 1830 waren er niet minder dan 95 rederijen met samen 196 schepen in de Belgische havens gevestigd⁶⁰.

Het is waarschijnlijk dat in het raam van deze heropleving ook Muskeyn zijn rederij stichtte. Alhoewel het niet mogelijk is te weten wanneer de onderneming begon, kan men aannemen dat ook hij van dit gunstig klimaat gebruik heeft gemaakt.

Over de verrichtingen van de rederij zijn er geen documenten overgebleven. In de bewaarde registers van de classificatie maatschappij *Bureau Veritas*⁶¹ staat er voor 1829, jaar van het eerste register, een schip op Muskeyn's naam ingeschreven, de *Josephine*, een brik van 280 ton, en voor 1830 komt er een tweede bij, *Vrede* of *Paix* genaamd, een brik van 120 ton⁶². Beide schepen werden regelmatig in de vaart op Rio-de-Janeiro ingezet; er wordt trouwens vermeld dat de schepen van Muskeyn de eerste waren om na 1830 de Belgische vlag in een Braziliaanse haven te vertonen⁶³.

Van de schorsing van het bedrijf zijn er al evenmin bescheiden bewaard als van de oprichting ervan. In de aangehaalde Veritas-registers blijft de *Josephine* van reder Muskeyn vermeld tot in 1835, het tweede schip *Vrede* (of *Paix*) tot in 1833. In de officiële lijst van de Belgische koopvaardij voor einde 1835 is er van de rederij Muskeyn geen enkele vermelding meer te vinden⁶⁴.

Aquarel voorstellend de Antwerpse brik „Josephine” van de rederij Muskeyn
Nat. Scheepvaartmuseum, Antwerpen

Het is ook in het teken van deze heropleving van de koopvaardij dat het initiatief van Muskeyn moet gezien worden om het eerste Zeemans Collegie in Antwerpen op te richten. De vereniging werd op 3 juni 1819 officieel gesticht en de statuten op de vergadering van 18 juni 1819 goedgekeurd. Muskeyn werd zelf Directeur-President, Penningmeester werd zijn schoonbroeder L. Vermoelen en F. Baele werd Secretaris⁶⁵.

De vereniging die was „zaemen gesteld uyt vaerende en rustende zeecapiteins” zou tweemaal per week vergadering houden. Verder werden er ook „zeekaarten, boeken, atlassen en papieren” ter beschikking van de leden gesteld.

Een belangrijk artikel van de „Reglementen” voorzag dat elk lid bij zijn aankomst van overzee binnen de acht dagen aan het Collegie zou mededelen „al het merkwerdige der Navigatie hetwelk tot nut van het Collegie dienende is”, en dit vooraleer daarvan in het publiek te spreken; zodat er een soort van particuliere inlichtingsdienst werd ingericht. Er was inderdaad in die tijd een echte behoefte aan betrouwbare informatie over schepen en vaarroutes. Volgens sommigen zou zelfs dit aspect de hoofdbedoeling van de vereniging geweest zijn⁶⁶ Later zou de voorzitter in een brief van burgemeester van Ertborn het nog eens uitdrukkelijk bevestigen dat het Collegie moest worden „een middenpunt van eene belangrijke en uitgebreide

correspondencie, zoo door alle de publieke zee en koophandel berigten, als door de bijzondere informatie harer leden”⁶⁷.

Op 1 augustus 1819 was het reeds zover gekomen dat „de plechtigheid van de opheysing der vlagge” in tegenwoordigheid van provinciegouverneur Pycke kon geschieden.

De vereniging gaf ook reeds vroeg blijk van haar sociale bezorgdheid; na enkele maanden werd er een hulpkas ingesteld om zowel de behoeftige zeelieden zelf als de weduwen en kinderen van de overledenen te kunnen bijstaan; de leden van het Collegie kenden maar al te goed de gevaren van de scheepvaart in die tijd en de soms dramatische gevolgen ervan voor de overlevenden. Ook blijkt er uit de rekeningen en briefwisseling dat er financiële steun werd verleend aan de in Antwerpen gevestigde Zeevaartschool.

Het Antwerps Collegie vond onmiddellijk navolging elders; in augustus 1819 werd er een zeemanscollege opgericht te Oostende, in 1822 te Amsterdam en in 1830 te Groningen.

Muskeyn zelf zou voorzitter blijven van de vereniging tot er een einde aan kwam in 1837, zoals verder zal vermeld worden.

Met de Omwenteling van 1830 kende ons land opnieuw een ander bewind. De revolutie-tijd zou voor Antwerpen en voor de haven een periode van desorganisatie, van onzekerheid en van onveiligheid zijn, waarbij men nogmaals op Muskeyn's toewijding en advies meermalen zou beroep doen.

Toen in november 1830 de stad zich in geldnood bevond, omdat er allerlei kosten gerezen waren en vooral omdat men, om een volksberoering te voorkomen, aan de arbeidende klas werk wou verschaffen, vond men er geen ander middel op dan de voornaamste inwoners persoonlijk naar het stadhuis te ontbieden en ze te verzoeken op een vrijwillige lening in te schrijven. Als een van die „bijzonderste burgers” werd Joseph Muskeyn ook uitgenodigd; hij was bij de eerste 25 inschrijvers en ondertekende voor 500 gulden⁶⁸.

Voor het jaar 1831 willen we nog een incident vermelden dat kenschetsend is voor de man en ook voor de tijd. In augustus 1831 werd Muskeyn gans onverwachts door Minister Demeulenare tot „Directeur provisoire du Pilotage d'Anvers” benoemd. Hij schreef onmiddellijk naar de stadsmagistraat om de dag van de vereiste eedaflegging vast te stellen; met zijn typische bereidheid en ook zelfvertrouwen schrijft hij „hoe moeilijk de opdracht ook schijnt, ik zal alles in het werk stellen om ze waardig te volbrengen. Dertig jaren activiteit in de koopvaardij te Antwerpen zijn een waarborg voor dit vertrouwen”⁶⁹. Maar, helaas, de benoeming berustte op een misverstand; de Minister had onbewust geen rekening gehouden met de prerogatieven terzake van de Antwerpse Kamer van Koophandel; deze reageerde nogal hevig en na een drietal weken moest de benoeming ingetrokken worden⁷⁰.

Betreffende de gebeurtenissen van 1831 verhaalt de *Journal du Commerce d'Anvers* in Muskeyn's overlijdensbericht een merkwaardige tussenkomst van hem in het *Comité de défense*. In oktober 1831 had men, om een raid van de Nederlandse vloot op de Schelde naar Antwerpen te beletten, het plan opgevat in de stroom bij het Noordkasteel in de bocht van Austruweel een groot schip, de *James Scott*⁷¹, te laten zinken en aldus de toegang tot Antwerpen te blokkeren. Muskeyn bestreed dit plan met klem; hij beseftte dat eens zulk een zwaar schip met zijn haast onverwoestbare houten gebinten in de stroom zou gezonken zijn, het zeer lang zou duren eer men het zou kunnen lichten, ondertussen zou de haven gedurende lange tijd voor de schepen ontoegankelijk zijn en het scheepsverkeer naar andere havens afgeleid worden. Hij kon de leden van het Comité overtuigen; men verzaakte dan ook aan het plan en de reeds overeengekomen verkoop van het schip aan de regering werd

ongedaan gemaakt. Door zijn vastberaden optreden heeft hij toen de haven van een grote ramp kunnen redden⁷².

Muskeyn herinnerde zich waarschijnlijk een soortgelijk incident bij de inval der Engelsen op Walcheren in 1809. Toen had Lodewijk, koning van Holland, in een paniekstemming reeds het bevel gegeven een schip met stenen en zand volgeladen in de Schelde te laten zinken. De Franse bevelhebber Bernadotte kon echter de uitvoering van deze voor de haven zo noodlottige maatregel nog tijdig beletten. De geschiedschrijver van de gebeurtenissen voegt eraan toe „la révocation de cet ordre ranima les esprits abattus des commerçans d'Anvers”⁷³.

In het onafhankelijk België werden aan Muskeyn nieuwe taken opgedragen. Op 11 maart 1832 werd hij tot lid van de Gemeenteraad gekozen. Van de toen gekozen Raad getuigt een tijdgenoot dat hij nu „is samengesteld uit uitgesproken voorstanders van de nieuwe orde der zaken”⁷⁴. Hij zou in de Raad zetelen tot in 1836.

Uit de verslagen van de z.g. *Conseil de Régence* kan men wel zijn stipte aanwezigheid op haast alle vergaderingen noteren. Over zijn persoonlijke inbreng echter kan men slechts gissen; de tussenkomsten van de leden worden steeds anoniem gerapporteerd; ook van de regelmatig in de schoot van de Raad gevormde commissies worden de leden niet vernoemd. Het ligt echter voor de hand dat raadslid Muskeyn ook zijn deel had in al die werkzaamheden, vooral wanneer het zeevaart- of havenaangelegenheden betrof.

Eenmaal wordt hij bij name vermeld, nl. toen hij op de vergadering van 30 oktober 1832 een motie had ingediend tot herstel van „de school voor scheepsbouw” (*école d'architecture navale*). Muskeyn bedoelde de afdeling Scheepsbouw van de Antwerpse Academie voor Schone Kunsten, waarvan de in 1827 overleden titularis nog altijd niet vervangen was. Op 22 februari 1834 zou de Raad een nieuwe professor benoemen⁷⁵.

Muskeyn's voornaamste verdienste in deze periode was wellicht zijn activiteit in de schoot van de tweede Openbare Veiligheidscommissie. Een eerste zulke commissie had van einde oktober 1830 tot 30 augustus 1831 gefungeerd; de tweede duurde van 16 oktober 1831 tot 31 januari 1833. De commissies werden door de militaire overheid opgericht als gevolg van het invoeren van een staat van beleg voor de stad. Hun taak bestond erin zowel voor de Staats- als voor de stadsveiligheid te zorgen; dit behelsde vooral de van spionage verdachte elementen in het oog te houden, eventueel te laten aanhouden en te ondervragen, maar ook zich met het probleem van de werkloosheid bezig te houden, die een constante bedreiging voor de openbare orde betekende⁷⁶.

De commissie bestond uit een zestal personaliteiten van de stad; in maart 1832 aanvaardde Muskeyn, de onvermoeibare – hij was toen 69 jaar oud en was zopas tot de gemeenteraad toegetreden – ook lid te worden van de commissie; na een paar maanden werd hij tot voorzitter verkozen en zou het blijven tot aan de ontbinding in januari 1833. De benoeming tot commissielid betekende een bewijs van integriteit en van vaderlandsliefde, maar vergde ook vastberadenheid en toewijding. De commissie zetelde op het stadhuis en vergaderde dagelijks „parfois en permanence”⁷⁷. De bewaarde documenten geven een beeld van de werkzaamheden, nl. het *Rapport journalier*, waarin de courante bevindingen: gemoedstoestand van de bevolking, verdacht verkeer in en rond de stad of op de stroom, arrestaties, genoteerd werden, verder ook processen verbaal van ondervragingen, enz. De commissie is werkzaam geweest tot het einde van de staat van beleg, namelijk tot 31 januari 1833.

Muskeyn moest zich in heel die periode bijzonder verdienstelijk hebben getoond. Toen in 1832 de Belgische regering collectieve onderscheidingen aan de gemeenten voor hun aandeel in de onafhankelijkheidsstrijd zou uitreiken, werd ook Antwerpen bij die gemeenten gerekend en moest er dus in Brussel door een Antwerpse delegatie een erevaandel in ontvangst worden genomen. Daarvoor zou men personen kiezen welke in die aangelegenheden hadden uitgeblonken. Antwerpen koos op 19 september 1832 drie afgevaardigden en twee plaatsvervangers. Muskeyn was tweede plaatsvervanger en was dus niet van de partij om op 27 september in Brussel aan de ceremonie deel te nemen; maar zijn benoeming als plaatsvervanger was reeds een onderscheiding op zich zelf.

Een jaar later echter in juli 1833 mocht hij toch naar Brussel afreizen; hij werd nl. gekozen om samen met de Burgemeester en twee andere raadsleden aan de koning de gelukwensen van de stad bij de geboorte van een erfprins aan te bieden.

Enkele jaren vóór zijn dood moest Muskeyn het nog beleven dat er een einde kwam aan het Zeemans Collegie dat hij had gesticht en waarvan hij voorzitter was gebleven. In 1830 had de Belgische koopvaardij een periode van inzinking gekend die haar weerslag had op de vereniging. In 1835 werd nog de naam van Muskeyn met de titel „voorzitter van het Zeemans Collegie” voor de beheerraad van de nieuwe Zeevaartschool voorgedragen.

In het begin van 1837 was er zelfs nog een plotse opflakking; in februari werden zowel de Provincie-gouverneur⁷⁸ als de Burgemeester⁷⁹ aangezocht om het erelidmaatschap van de vereniging te willen aanvaarden. Samen met de brief van de Gouverneur werd er een lijst van 28 ereleden en van 47 effectieve leden toegezonden. Men is des te meer verwonderd dat op 24 november van hetzelfde jaar Muskeyn moest melden dat zijn Collegie had opgehouden te bestaan.

Zo kwam er een roemloos einde aan wat met veel geestdrift en overtuiging in 1819 werd opgericht. Muskeyn kon natuurlijk niet vermoeden dat er twintig jaar later in 1857 een nieuw en definitief zeemanscollege zou ontstaan voor hetwelk een bloeiende toekomst was weggelegd⁸⁰.

Muskeyn bleef actief tot enkele jaren vóór zijn overlijden. We zagen dat de rederij waarschijnlijk in 1835 werd opgedoekt, — hij was toen 73 jaar —, zijn mandaat in de Antwerpse gemeenteraad verliep in 1836, het Zeemans Collegie had in 1837 opgehouden te bestaan; de scheepvaartsinspectie echter bleef hij tot in 1839 beoefenen.

Tot die datum vinden we regelmatig attesten door hem ondertekend. De laatste van deze routine-attesten zijn van 26 maart 1839, dag waarop hij nog bij drie scheepsbezoeken betrokken was.

Op 12 april 1839 heeft hij nog als deskundige een lange getuigenis afgelegd in verband met een aanvaring op de Schelde bij Rupelmonde; hij had er een grondig onderzoek met ondervraging van getuigen ter plaatse ondernomen; er komen ook bijzonderheden bij te pas over de gebruikelijke stuwingsmethoden in de binnenvaart en over de windtoestanden in die streek die, zo verklaart hij, door hem goed gekend is omdat hij er meermalen heeft vertoefd. In dit verslag noemt hij zich „rentier, ex-officier visiteur du Tribunal de Commerce”; deze woorden laten vermoeden dat hij zich toen uit de Commissie van de Rechtbank heeft teruggetrokken.

Nadien wordt hij tenminste nog eenmaal geciteerd, nl. als mede-expert voor de keuring op de werf van een in aanbouw zijnde schip dat, om voor subsidiëring in aanmerking te komen, driemaal moest onderzocht worden; dit gebeurde op 16 juni 1838, op 26 februari en op 12 juni 1839. Deze is dan ook de laatste activiteit die we hebben kunnen noteren.

Voor de drie laatste jaren van zijn leven worden er geen sporen van enige bedrijvigheid meer gevonden. Voor een anders zo actief man, moet men dus wel aannemen dat hij voortaan door ziekte of zwakke gezondheid geen opdrachten meer kon aanvaarden, of eenvoudigweg dat het hem op zijn ouderdom niet meer mogelijk was op schepen te klauteren en in hun ruimen neer te dalen, zoals het voor een degelijk onderzoek moest gebeuren.

Gedurende deze jaren kunnen we hem nog voorstellen, de oude kapitein op rust, thuis in zijn woning aan de Pieter Potstraat (huidig pand: Grote Pieter Potstraat 1), in zijn boeken verslonden, met het gepraat van zijn papegaaï zich amuserend, of misschien nog op wandel langs de hem zo vertrouwde kaaien met zijn „zienbuis” gewapend en de vertrekkende of aankomende schepen naspeurend⁸¹.

Muskeyn overleed op 12 juni 1842 op 79-jarige ouderdom. Als oud-zeeofficier kreeg hij een uitvaart met militaire eerbewijzen. Hij werd op het kerkhof van St. Laurentius begraven; op zijn grafzerk werd zijn titel van kapitein-ter-zee vermeld⁸².

Het overlijden van de kapitein ging niet onopgemerkt voorbij. In de diverse dagbladen werden bijzonderheden uit zijn merkwaardige en veelzijdige carrière aangehaald; unaniem werd ook herinnerd aan de diensten die hij aan scheepvaart, haven en stad had bewezen. Antwerpen had waarachtig „een haerer onderscheydenste burgers” verloren, zoals het blad *Den Antwerpenaer* (16 juni 1842) het uitdrukte.

Uit het levensverhaal van Joseph Muskeyn, de voorzitter van het eerste Zeemans Collegie, blijkt duidelijk dat het man was van uitzonderlijk formaat. Hij komt ons voor als een typische man van de daad, ondernemend en zelfbewust, durvend en dapper in de actie, maar tevens ook schrandere in het uitdenken en uitvoeren van nieuwe opvattingen en plannen.

Hij durft het aan als jonge zeeman dienst te nemen in de zeemacht van het afgelegen Zweden en bekomt er weldra door zijn moed en vastberadenheid onderscheidingen en eervolle functies.

Als 32-jarige officier verzaakt hij vrijwillig aan een veelbelovende toekomst in Zweden om een nieuwe carrière te beginnen in Frankrijk. Aldaar aarzelt hij niet zijn ideeën aan het Directoire voor te leggen en is bereid ze onmiddellijk in de praktijk om te zetten.

Het verhaal van zijn diensttijd in Frankrijk getuigt van een verbluffende werkracht; het was een onophoudelijke opeenvolging van expedities en verplaatsingen, van stafwerk te land en militaire actie op zee, en daarbij nog een haast ononderbroken correspondentie met de Minister van Marine te Parijs.

Ook na zijn terugkeer in Antwerpen heeft Muskeyn zich in deze voor hem weer gans andere omgeving vrij vlug een positie van aanzien kunnen verwerven en heeft er met raad en daad voor de belangen van zijn stad met haar scheepvaart en haven geijverd.

Muskeyn's leven was zeker geen banaal leven, maar een leven vol beweging en activiteit, in oorlog en in vrede, een leven ook vol contrasten: schitterende successen en enkele pijnlijke ontgoochelingen, omgang met prinses en ministers en daarna soms miskennis in eigen omgeving en stad, met toch altijd de bereidheid nieuwe opdrachten en diensten te aanvaarden. Een leven dat onwillekeurig aan het manhaftig ideaal van het gekende *If*-gedicht van Kipling herinnert:

If you can meet with Triumph and Disaster
 and treat these two impostors just the same ...
 If you can make one heap of all your winnings,
 and risk it on one turn of pitch-and-toss; ...
 If you can talk with crowds and keep your virtue,
 or walk with kings – nor lose the common touch; ...
 Then you'll be a man, my son!

L. BAUDEZ, S.I.
 Prof. emer. UFSIA

P.S. In 1984 werd aan de 78e promotie studenten van de Hogere Zeevaartschool te Antwerpen de naam gegeven van „Promotie kapitein-ter-zee Joseph Muskeyn” (*Nautilus*, nov. 1984, bl. 212-213)

VOETNOTEN

- ¹ De enige biografieën die aan Muskeyn werden gewijd zijn de min of meer uitgebreide overlijdensberichten die onmiddellijk na zijn dood in diverse dagbladen verschenen; vooral het lange bericht in *Le Journal du Commerce d'Anvers* (19 juni 1842) bevat veel belangwekkende bijzonderheden. Bijna een eeuw later wijdde Albert de Burbure een artikel aan Muskeyn: „Quand Napoléon voulait descendre en Angleterre ... Le rôle du Contre-amiral (sic) anversois Muskeyn”, in de *Lloyd Anversois* van 13-14 juli 1936. De gegevens van deze artikelen, die zelf geen referenties aanduiden, werden, waar het mogelijk was, aan de hand van andere bronnen nagegaan en aangevuld.
- ² Joseph Muskeyn tekende zijn brieven meestal: J.J. Muskeyn, soms voluit: Jean Joseph Muskeyn.
- ³ De familie Muskeyn was afkomstig uit Duinkerke. Nicolaas Muskeyn werd poorter te Antwerpen op 16 mei 1654, hij woonde in de Lepelstraat.
- ⁴ F. Prims haalt daaromtrent het toen gekende rijmpje aan:
 Kant, diamant en zijden draad
 Stellen Antwerpen in staat.
Geschiedenis van Antwerpen (Antwerpen 1927-1948), deel 24, bl. 5 en 133.
- ⁵ De verzekeringszaak van J.B. Muskeyn wordt nog voortgezet door de firma „Gebroeders Boumans”, rechtstreekse erfgenamen van de stichter.
- ⁶ Mijn dank gaat naar mijn ondertussen overleden kozijn Jhr Joseph Vermoelen, rechtstreekse afstameling van Louis Joseph Vermoelen; Jhr Vermoelen vestigde mijn aandacht op de persoon van Muskeyn en was zo vriendelijk mij de door hem reeds verzamelde documenten mede te delen.
- ⁷ „Dans ma première jeunesse j'étais au service de la Compagnie des Indes d'Anvers”. Muskeyn aan Franse Minister van Marine, 26 nov. 1796 (Arch. Nat. Parijs).
- ⁸ De zetel van de Compagnie was in het grote huis van haar directeur Charles de Proli gevestigd, waar nu het pand Groenplaats 41-42 naast het postgebouw is gelegen; de statige ingang, het balkon en zijn consoles met leeuwekoppen, zijn smeedijzeren leuning en zijn monumentale siervazen zijn nog getuigen van de vroegere luister. Zie E. POFFÉ. *Antwerpen in de XVIIIe eeuw vóór den inval der Fransen* (Gent 1895), bl. 132-133; en ook: F. DONNET. *Coup d'oeil sur l'histoire financière d'Anvers au cours des siècles* (Antwerpen 1927), bl. 245.
- ⁹ Zie L. MICHIELSEN. *De handel*, in: *Antwerpen in de XVIIIe eeuw* (Antwerpen 1952), bl. 110-111; en F. PRIMIS. *Het lot van den Keizerlijken Arend van de Aziatische Compagnie, 1785*; in: „Antwerpiensia” 17e reeks (1947), bl. 38-43; en ook: H. HOUTMAN-DE SMEDT. *Charles Proli, Antwerps zakenman en bankier, 1723-1786* (Brussel 1983), bl. 156-157.
- ¹⁰ Muskeyn is alleszins vóór 1789 in Zweden aangekomen, zoals blijkt uit een brief van 12 september 1795 aan hem gericht door de Franse gevolmachtigde in Stockholm: „... la présente certifiera que vous avez été en Suède avant la révolution de France.” (Serv. Hist. Mar. Parijs).
- ¹¹ Over deze bindingen vermelden we de publikaties van C. Koninckx en vooral zijn werk *The first and second Charters of the Swedish East India Company 1731-1764*, (Kortrijk 1980).
- ¹² Bron: *Sjöexpeditioner, skeppsmönsterullor, 1790:4 i Krigsarkivet Stockholm*. De kennis van dit document hebben we te danken aan de opzoekingen te Stockholm van dr. C. Koninckx, waarvoor we hem bijzonder erkentelijk zijn.
- ¹³ Cfr. de na Muskeyn's dood verschenen levensschetsen.

- ¹⁴ De zeeslag van Svensund wordt als een van de klassieke zeeslagen uit de marine-geschiedenis beschouwd. Zie: G. FRERE-COOK & K. MACKSEY. *The Guinness Book of Sea Warfare* (Enfield 1975), bl. 54-55, met gravure en tekening van het maneuver.
- ¹⁵ «Quand je quittais l'uniforme suédois, quand je renonçais volontairement aux dignités que me destinait la reconnaissance d'une Cour étrangère...» Muskeyn aan de Municipale Raad van Antwerpen, 18 febr. 1803 (Stadsarchief Antw. MA 1022).
- ¹⁶ Dit tragisch geval leverde later het thema voor een toneelstuk van E. Scribe (*Gustave III ou le Bal masqué*, 1833), voor een opera van G. Verdi (*Un ballo in maschera*, 1859) en voor een Zweedse telefilm van T. Rangström (*Gustav III*, 1983).
- ¹⁷ Gustaaf III werd door zijn minderjarige zoon Gustaaf IV opgevolgd; de broer van de overleden vorst, hertog Karel, de vroegere grootadmiraal, werd tijdelijk als regent aangesteld en zou zelf in 1809 als Karel XIII koning worden van Zweden.
- ¹⁸ R. SVANSTRÖM & C.-F. PALMSTIERNNA. *Histoire de Suède* (Parijs 1944), bl. 266.
- ¹⁹ «... un brevet que Sa Majesté vous accorde comme un témoignage des services que vous lui avez rendus avec tant de zèle et de bravoure». E. Edman, secretaris van de Koning, aan Muskeyn, 13 oktober 1795 (Serv. Hist. Mar. Parijs).
- ²⁰ Serv. Hist. de la Marine, Parijs.
- ²¹ In de Franse *Archives Nationales* te Parijs bevinden zich bundels met de correspondentie tussen Muskeyn en de Minister van Marine gewisseld, een 100-tal brieven, met dikwijls de vermelding «pour lui seul», zowel van de Minister als van Muskeyn, en ook soms een „P.S. de la main du Ministre”. Men kan er heel het verloop van Muskeyn's actie in Frankrijk op de voet volgen, alsook het dagelijks leven van vlooteenheden in actieve dienst met onderrichtingen en bemerkingen over schepen en materieel, officieren en manschappen, gelden en proviand, naamgeving van nieuwe schepen, enz.
- ²² Volledige beschrijving met verwijzingen naar archiefstukken in: E. DESBRIERE: *Projets et tentatives de débarquement dans les îles britanniques 1793-1805*, 5 dln, (Parijs 1900-1905); vooral in deel I hoofdstukken II, IV en V.
- ²³ Het ministerie van Marine, waartoe Muskeyn zich begaf, betrok toen reeds in Parijs het mooie gebouw aan de *Place de la Concorde*, waar het nu nog gevestigd is. Heeft Muskeyn ooit eraan gedacht dat op hetzelfde plein, tot enkele maanden daarvoor, nl. in de jaren 1793-1795, de beruchte *guillotine* had gestaan, waar zovelen, ook Koning Lodewijk XVI, terechtgesteld werden?
- ²⁴ L. Truguet (1752-1839), admiraal, Minister van Marine onder het Directoire van 1795 tot 1797.
- ²⁵ F.E.H. Chapman, 1721-1808, Zweeds scheepsbouwkundige en vice admiraal.
- ²⁶ Een typische Chapman kanonneerboot (*bateau canonier*), had een diepgang van 7 of 8 voet, kon een 24-ponder dragen en een stuk veldgeschut voor de landing, en vervoerde buiten de 16 zeelui ook 100 soldaten en twee paarden. De officiële Franse scheepsingenieur Forfait zegt erover: „ce bateau nous a paru l'arme la plus parfaite qu'on pût employer dans une descente”. (E. DESBRIERE, o.c. bl. 314). B.v. in: E. DESBRIERE; o.c. I, bl. 309-314, 316, en III, bl. 90-91.
- ²⁸ „Les observations que vous me faites me paraissent fort justes... Je vous invite à vous occuper de la rédaction d'une tactique particulière pour cette flottille ... Vous pouvez être assuré, Citoyen, que je serai très empressé à favoriser vos opérations”. Minister aan Muskeyn, 2 mei 1796 (Arch. Nat. Parijs).
- ²⁹ „Je suis très flatté de l'accueil favorable que vous avez fait à ma tactique ... Je vais en donner communication aux officiers”. Muskeyn aan Minister, 28 mei 1796 (ib.).
- ³⁰ Zie over dit incident: stukken in het Antwerps Stadsarchief en in de Arch. Nat. te Parijs; een relaas met gekleurde tekening in het handschrift: P. GOETSULOETS, *Tijdsgebeurtenissen*, VII, bl. 354-355 en 371 (Kon. Bibl. Brussel); ook in: J.F. en J.B. VAN DER STRAELEN. *De kronijk van Antwerpen 1770-1817* (Antwerpen 1929-1936), 5e d. (1790-1796), bl. 164; en in: E. POFFÉ *Antwerpen in de XVIIIe eeuw na den inval der Franschen* (Antwerpen 1897), bl. 75, 248 en 255-257.
- ³¹ „er werd gewerft, gaende langs de straeten en buiten deze stad, in de herbergen singende en met trommel, violen en ander spel ... het scheen als een vastenavond te zijn; zij hadden eenen grooten naeslijp van jonger achter zig, en gaven te drinken en lieten dan dansen, waardoor zij er nogal eenige kregen, welke dan savonds te schepe gedaen warden.” J.F. en J.B. VAN DER STRAELEN, o.c., bl. 164.
- ³² Later kon Muskeyn vanuit Brussel, waar ook een aanwervingsbureau werd ingericht, melden dat hij reeds 60 recruten had ingeschreven, waaronder zijn eigen jongere broer. Muskeyn aan Minister, 21 juli 1796 (Arch. Nat. Parijs).
- ³³ „Les moines d'Anvers se sont mêlés de la levée des recrues, au point qu'ils ont prêché contre leurs parents qui laissaient prendre service à leurs enfants.” „Je me suis fait des ennemis dans mon pays natal”. Muskeyn aan Minister, 21 juli en 6 augustus 1796 (Arch. Nat. Parijs).
- ³⁴ De Saint-Marcouf eilanden bestaan uit twee rotsachtige formaties, waarvan het grootste, île du Large, een kilometer lang en een 500 m. breed is; zij zijn op een afstand van een 12-tal kilometer van de kust verwijderd ter hoogte van het gelijknamig dorp Saint-Marcouf.
- ³⁵ W. JAMES. *The Naval History of Great Britain* (Londen, 1837), Vol. II bl. 114.

- ³⁶ Sallenelle is een kleine haven aan de monding van de Orne, op een afstand van een tiental kilometer van Caen, gelegen.
- ³⁷ Kapitein-ter-zee Muskeyn was ook lid van de Jury van de krijgsraad die later de bevelhebber van de *Confiante* van elke fout van zwakheid of van nalatigheid heeft vrijgesproken.
- ³⁸ Een uitvoerig en levendig verhaal van de acties tegen de Saint Marcouf eilanden en ook van dit treffen vindt men in: *Victoires, conquêtes, désastres, revers et guerres civiles des Français de 1792 à 1815* (Parijs 1818, 8e deel, bl. 279-285 en 289-291). Muskeyn kon het dus ervaren dat nog gedurende zijn leven zijn dappere wapenfeiten te boek werden gesteld.
- ³⁹ «L'expérience était faite: la flottille, à moins qu'elle ne fût surprise au large, pouvait affronter la lutte avec les navires de haut bord; marins et soldats avaient pris confiance, et les chefs avaient maintenant une réelle expérience de l'emploi rationnel des canonniers ... Trois années cependant devaient se passer, avant qu'on se souvint en France de ce que pouvaient faire les bateaux plats, ...». DESBRIERE, *o.c.*, bl. 345.
- ⁴⁰ «Qu'il me soit permis de rendre ici au capitaine de vaisseau Muskeyn le tribut d'éloge qu'il mérite pour le zèle et l'activité qu'il a mis à me seconder... Je dois infiniment à ses connaissances locales et à son expérience de la navigation et du maniement de bâtiments légers. Personne n'est plus propre que cet officier au commandement et aux évolutions d'une flottille telle que celle que nous avons dans les mers du Nord». Rapport final, 13 oct. 1799 (Arch. Nat. Parijs).
- ⁴¹ «Je me suis attaché plus particulièrement à bien connaître toutes les parties de l'Escaut, depuis Anvers jusqu'à Flessingue. Cet examen était un préalable indispensable à l'accomplissement de ma mission ... Le capitaine de vaisseau Muskeyn n'a été, dans cette circonstance, de la plus grande utilité. Ses connaissances particulières et ses observations topographiques ne m'ont laissé rien à désirer sur ce qu'il importait de savoir. Qu'il me soit permis de vous recommander cet officier dont le zèle et le patriotisme éprouvés méritent à juste titre la bienveillance du gouvernement et votre bon souvenir lors de la prochaine réorganisation de la marine.» Leissègues aan Minister van Marine, 23 sept. 1799 (Arch. Nat. Parijs).
- ⁴² De reorganisatie van de Franse Marine van 14 augustus 1800 werd gekenmerkt door enkele markante „rehabilitaties” en door het terug in dienst nemen van vele oud-gedienden van de koninklijke marine, meestal van de adel en waarvan velen vroeger aangehouden en afgezet waren geweest. Cfr. P. MASSON en J. MURACCIOLI: *Napoléon et la Marine* (Parijs 1968), bl. 124-125.
- ⁴³ «le malheur que j'ai eu de ne pas être retenu dans la nouvelle organisation de la marine ... un officier qui se voit réformé à la fleur de son âge, un officier qui ayant quitté une place stable en Suède pouvait espérer d'être mieux traité dans sa nouvelle patrie ...» Muskeyn aan Minister van Marine, 4 juli 1801 (Serv. Hist. Mar. Parijs).
- ⁴⁴ «depuis onze mois je suis privé de tout appointment et n'ayant point d'autres ressources pour exister je ne sais quoi devenir ...» (ib.).
- ⁴⁵ Bij het overlijden van Muskeyn in 1842 noteerde het Antwerps stadsbestuur dat hij als oud-zeeofficier een pensioen trok van 1565 Fr per jaar. (Stadsarchief Antw. MA 740/1).
- ⁴⁶ In zijn geboortestad teruggekeerd vond Muskeyn, vrijgezel en waarvan de vader ondertussen waarschijnlijk overleden was, onderkomen bij zijn twee bejaarde tantes, Elisabeth en Maria Anna Muskeyn, die in 1800 in de Lombardenstraat woonden (Telling 1800).
- ⁴⁷ Of Muskeyn „nautisch adviseur” van Napoleon is geweest in verband met de landingspogingen tegen Engeland, zoals de Burbure het in het hoger vermeld artikel beweert, zonder evenwel zijn bronnen daarvoor aan te duiden, is zeer onzeker, hoe aantrekkelijk het feit ook zou zijn en vleidend voor Muskeyn. Er werd echter geen enkel bewijs gevonden van een samenkomst of van enige briefwisseling tussen beiden om het te bevestigen. Ook in de zeer lovende levensschetsen van Muskeyn na zijn dood verschenen wordt het niet vermeld.

Het enige dat daaromtrent kan aangehaald worden is zijn benoeming, toen generaal Bonaparte bevelhebber was van de „*armée d'Angleterre*” in 1797-1798, als lid van een commissie, samen met drie andere personaliteiten: admiraal Lacrosse, ingenieur Forfait en artillerie-chef Andréossy, „voor de organisatie en uitrusting van de landing” (*pour l'organisation et l'armement relatifs à la descente*) (1). Of nu die commissie ooit vergaderde en welk het aandeel daarin van Muskeyn is geweest, blijft een raadsel.

Bonaparte moet alleszins van Muskeyn en van zijn flottielje hebben gehoord. De zg. „*bateaux Muskeyn*” werden hem reeds vroeger door ingenieur Forfait voorgesteld als „het meest geschikte wapen voor een landing” (cfr. supra). Muskeyn zelf was voor de aanval op de St. Marcouf eilanden aan Bonaparte, op wiens bevel de actie was ondernomen (2), voor de leiding van de zeeverrichtingen aanbevolen geweest (3).

Maar ondertussen was de aandacht van Bonaparte naar een gans ander strijdtoneel afgeleid; op 19 mei 1798 was hij ingescheept voor de tocht naar Egypte, die vanzelfsprekend reeds vroeger gepland was geweest.

Gedurende de grootscheepse voorbereidingen voor een landing in 1803-1805 en het beruchte „*camp de Boulogne*” was Muskeyn reeds in Antwerpen teruggekeerd.

- Het is natuurlijk niet uitgesloten dat Muskeyn Napoleon in Antwerpen zelf heeft ontmoet op een van de feesten die bij elk van diens bezoeken (1803, 1810 en 1811) werden ingericht en waarbij telkens talrijke notabelen werden uitgenodigd met dewelke de hoge gast zich gaarne onderhield, ... en dat bij zulke gelegenheid er tussen de vroegere commandant van de Kanaal-flottielje en de strateeg die vooral in 1803, maar ook later nog, een aanval tegen Engeland beraamde, het gesprek over ontshipingsplannen verliep, is niet onmogelijk ... het blijft echter een veronderstelling.
- (1) *Moniteur* (Parijs), 25 Ventôse an VI (15 maart 1798).
 - (2) E. DESBRIÈRE. *o.c.* D1 I, bl. 317-320, 330-331, 384.
 - (3) *Ib.* D1. I, bl. 331.
- 48 Het gebrek aan documenten over veel van Muskeyn's activiteiten is wellicht te wijten aan het feit dat hij als vrijgezel is overleden en er dus geen rechtstreekse erfgenamen waren die zijn persoonlijke schriften of familiestukken zouden bijgehouden hebben.
 - 49 *Journal du Commerce d'Anvers*, 3 dec. 1802.
 - 50 «... ce fut moi qui fournissais jadis les premiers éléments pour l'organisation d'une Chambre de Pilotage dans ce Port ... je fus membre de la Commission chargée de rédiger le Règlement ...» Muskeyn aan Stadsmagistraat, 16 febr. 1803 (Stadsarch. Antw. MA 1022).
 - 51 *Journal du Commerce d'Anvers*, 19 juni 1842.
 - 52 In *Le Guide des Etrangers dans la Ville d'Anvers* (Antwerpen, 1819) vindt men bij de samenstelling van de Rechtbank van Koophandel de vermelding van de *Commission du Tribunal de Commerce pour la Visite des Batimens* met een enkele naam: *Mr Muskeyn, (ci-devant Capitaine de Vaisseau), Capitaine Expert* (bl. 74-75). Eenzelfde vermelding staat ook in de uitgave van 1820 (bl. 77).
 - 53 Wij hopen aan de geschiedenis van de Nautische Commissie weldra een aparte bijdrage te wijden.
 - 54 Het archief van de Rechtbank van Koophandel van Antwerpen van vóór 1858 is verloren gegaan door de brand in dat jaar van het Beursgebouw waar de Rechtbank gehuisvest was. Een reeks bundels konden echter uit de ramp worden gered, en door een gelukkig toeval voor ons zijn het juist bundels van „Verklaringen van scheepsbezoeken”; sommigen ervan dragen trouwens nog sporen van brand- en waterschade. Ze vormen een niet-continue, maar toch representatieve reeks vanaf het jaar 1814. Ze werden geïnventariseerd door J. Bekers, van het Rijksarchief te Beveren, waar ze bewaard worden, onder de titel *Inventaris van het Archief van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen* (Brussel 1970).
 - 55 «*Qu'il a constamment donné des preuves non équivoques de probité, activité, aptitude, et d'instruction dans les lois maritimes, qu'il a rempli ces fonctions à la pleine et entière satisfaction du commerce et sans qu'il soit parvenu aucune plainte à son égard, qu'il jouit enfin d'une réputation intacte et au-dessus de tout reproche.*» (*Mémoire à consulter sur la légalité de la visite des navires et sur l'utilité d'une commission nautique libre.* Antwerpen 1841).
 - 56 Op 26 maart 1839 werden er nog drie scheepsbezoeken door Muskeyn afgelegd, de laatste van zijn lange carrière (*R.A. Beveren, Rechtb. v. Kooph. Antw., Reeks 26*). Op 26 april van hetzelfde jaar, optredend als getuige noemt hij zich «*rentier, ex-officier visiteur du Tribunal de Commerce*» (*Ib.*)
 - 57 *Mémoire* (*o.c.*), bl. 80.
 - 58 F. PRIMS. *Antwerpiensia 1929* (3de reeks), bl. 359.
 - 59 Cfr. brieven van de Franse Minister van Marine aan Muskeyn, 16 jan. 1803, en van Muskeyn aan de leden van de Stadsraad, 18 febr. 1803 (Stadsarch. Antw. MA 1022).
 - 60 *Maritieme Geschiedenis der Nederlanden* (Bussum 1977), dl III, bl. 104.
 - 61 A. DE VOS: „De Antwerpse koopvaardij omstreeks 1830” in: „*Mededelingen Marine Academie, XV* (1963), bl. 101-177.
 - 62 Van de *Josephine* is er een fraai aquarel in het Nationaal Scheepvaartmuseum bewaard (afbeelding in het geciteerd artikel van A. DE VOS, bl. 114). In de persaan kondigingen wordt dit schip aldus beschreven: «*ce navire nouvellement doublé en cuivre est fin voilier et possède des emménagements convenables pour des passagers*» (*Journal du Commerce d'Anvers*, 16 nov. 1831); voor het tweede schip is de notitie korter: «*le brick belge La Paix, doublé et chevillé en cuivre*» (*ib.*, 16 sept. 1831).
 - 63 *Journal du Commerce d'Anvers*, 19 juni 1842.
 - 64 *Le Précuseur*, 1 jan. 1836.
 - 65 Een relaas over dit eerste Zeemans Collegie vindt men in de bijdrage „*Collège Maritime, 1819-1837*” in: *Nautilus* (Antwerpen), augustus 1932, bl. 4-33, met opgave van Reglement en van de eerste ledenlijst; alsook in het jubelboek *Het Koninklijk Belgisch Zeemanscollege: Honderd Jaar 1857-1957*, (Antwerpen 1957), bl. 7-13.
 - 66 F. H. MERTENS en K. L. TORFS. *Geschiedenis van Antwerpen* (Antwerpen 1853), 7e deel, bl. 193. Alsook: G. BEETEMÉ. *Antwerpen, Moederstad van Handel en Kunst* (Antwerpen 1888), II, bl. 61.
 - 67 Muskeyn aan Burgemeester van Ertborn, 3 mei 1828, in: *Nautilus*, augustus 1932, bl. 18.
 - 68 F. PRIMS. *Antwerpen in 1830* (Antwerpen s.a.), II, bl. 79.
 - 69 „... toute difficile que me paraît cette mission, je ferai tout ce qui dépendra de moi pour la remplir dignement. Trente années de travaux dans la navigation commerciale à Anvers peuvent cautionner mon espérance”. (Stadsarchief Antw. MA 1035).

- ⁷⁰ De naam van kapitein Muskeyn was weliswaar reeds in december 1830 naar voren gebracht toen voor het herinrichten van de Loodsdienst met Holland een commissie voorgesteld werd; daarin zou „un ancien marin d'un grade reconnu”, zoals „Monsieur Muskeyn, ancien capitaine de vaisseau ayant le rang de Contre Amiral (sic)” op waardige en deskundige wijze in de onderhandelingen kunnen optreden. (Copie des Observations de la Réunion Commerciale d'Anvers sur les Améliorations à faire aux établissements commerciaux d'Anvers. Algemeen Rijksarchief Brussel).
- ⁷¹ De James Scott was een Engelse driemaaster van 994 ton, die lange tijd ongebruikt aan de Timmermanskaai (de latere Napoleonskaai) gemeerd lag: het schip diende ook een tijdlang als vlottende kazeme (L. LECONTE. *Les ancêtres de notre force navale*, bl. 36, nota 7).
- ⁷² Noch door Prims, noch door de Nederlandse geschiedschrijvers wordt er van een stroomversperring gewag gemaakt, hetgeen voorzeker het succes van Muskeyns tussenkomst bevestigt. Men vindt een echo van het gebeurde in *Le Journal d'Anvers* van 31 oktober 1831, waarin «un curieux» een ironische vraag stelt: «Est-il vrai que le James Scott qu'on a voulu faire couler dans la passe a été généreusement cédé pour 40.000 fl. au gouvernement par le patriotisme des propriétaires?» Daarbij moet men weten dat het blad eerder als „orangistisch” in Antwerpen beschouwd werd, dat de zaakgelastigde van de Engelse eigenaar van de James Scott de als vurig gekend patriot J. Cassiers was en het schip zelf een oude hulk. — Er zijn bewijzen van nog andere pogingen om de stroom te versperren, die zelfs een begin van uitvoering kregen, maar daarbij is het dan blijkbaar gebleven.
- ⁷³ *Victoires, ... o.c.*, XIX, bl. 264. Zie ook: F.H. MERTENS en K.L. TORFS, *o.c.*, deel 7, bl. 70-71.
- ⁷⁴ «L'administration de la ville ... formée, la dernière année surtout, de partisans avoués du nouvel ordre de choses». *Anvers en 1830, 1837 et 1832* (Antwerpen 1833), bl. 32.
- ⁷⁵ I. BAUDEZ. „Opleiding in de scheepsbouwkunde aan de Koninklijke Academie van Antwerpen, 1820-1885” in: *Antwerpen, Tijdschrift van de Stad Antwerpen*, Zomer 1986 (32e J., Nr. 2), bl. 47.
- ⁷⁶ F. PRIMS, *o.c.* II, bl. 72-73, 243-248. In januari 1831 signaleerde men dat er 3000 arbeiders zich tot de Commissie hadden gericht om werk te vragen, wat men hun niet kon verschaffen door gebrek aan geldmiddelen (*Journal du Commerce d'Anvers*, 20 jan. 1831).
- ⁷⁷ «... il a été constitué une commission de sûreté publique qui correspond directement avec Monsieur le Général Commandant et il n'y a pas de jours qu'elle ne lui adresse plusieurs rapports circonstanciés, des avis, des interrogations et autres pièces, même dans les tems (sic) ordinaires». Commissie aan Provinciegoeverneur, 8 aug. 1831. (Rijksarchief Antwerpen).
- ⁷⁸ Rijksarchief Antwerpen.
- ⁷⁹ *Nauutilus*, augustus 1932, bl. 21.
- ⁸⁰ In 1857 leefde de herinnering aan de vroegere vereniging nog voort, zodat het nieuwe zeemanscollege dezelfde benaming kreeg als de vorige.
- ⁸¹ Uit de erfenisaangifte en de inventaris ten sterfhuize weten we dat Muskeyn in het bezit was van een 50-tal boeken en nog voor 21 Fr in het krijt stond bij de boekhandelaar H. Ratincx; een „papegaay met blekke kevie” en een „zienbuys” worden ook erin vermeld.
- ⁸² D.O.M. A la mémoire de Monsieur Joseph Augustin François Muskeyn, ancien capitaine de vaisseau de la marine française, décédé à Anvers le 12 juin 1842 à l'âge de 79 ans. *Verzameling der Graf- en Gedenkschriften van de Provincie Antwerpen, Arrondissement Antwerpen* (Antwerpen 1856), Deel 3, bl. 152.

ENGLISH SUMMARY

Born in Antwerp, J. Muskeyn got an early employment with the *Compagnie Asiatique*, first in their Antwerp office, later on board of the ship *Aigle Impérial*. His service ended when the *Compagnie* went bankrupt in 1785. Muskeyn then enrolled in the Swedish Royal Navy; he served with great distinction in the war against Russia and received high honours at the Swedish royal court. In 1795 he left Sweden and took service in the navy of the French Republic. There he came forward with the proposal to use against the English a type of flat-bottomed boats which he had seen in Sweden. His ideas were accepted and he was told to build such „*bateaux Muskein*”. Heading this flotilla he waged several battles with the English, sometimes against his former companion in Sweden, now admiral sir Sydney Smith. In 1796, at the age of 33, he was promoted to the rank of *capitaine de vaisseau*. But through a reorganisation of the French Navy in 1800 Muskeyn had to leave and returned to civilian life in his native Antwerp. There he became active in many important maritime occupations: member of official commissions, nautical expert, shipowner, founder of the *Zeemans Collegie*, etc. Muskeyn's life was the dedicated life of a gallant naval officer and of an enterprising shipping man; with its successes and failures it reminds us of the famous *If*-poem of R. Kipling.

RÉSUMÉ EN FRANÇAIS

Né à Anvers, J. Muskeyn commença sa carrière maritime à la *Compagnie Asiatique* et y resta jusqu'à la faillite de cette entreprise en 1785. Il s'engagea ensuite dans la marine royale suédoise et se distingua dans la guerre contre la Russie. Il y mérita une promotion rapide et les faveurs de la cour royale. En 1795 Muskeyn quitta la Suède et présenta ses services à la République Française. Il proposa au Directoire l'emploi contre l'Angleterre de chaloupes à fond plat dont il avait vu l'usage en Suède. On accepta ses vues et on le chargea de la construction de ces „*bateaux Muskein*”. Avec cette flottille il engagea plusieurs fois l'ennemi et en 1796, à 33 ans, fut promu capitaine de vaisseau. Mais à la suite d'une réorganisation de la marine en 1800 Muskeyn dut retourner à la vie civile à Anvers. Il y remplit plusieurs fonctions maritimes importantes: membre de la commission du pilotage et de la commission nautique du Tribunal de Commerce, expert nautique, armateur, fondateur du *Zeemans Collegie*, etc. Après 1830 il siégea au Conseil communal d'Anvers et fut appelé à présider la Commission de Sûreté, responsable du maintien de l'ordre en ville. Bref, une vie active et mouvementée qui, avec ses succès et ses revers, rappelle étonnamment le poème bien connu de Kipling *If*.